

УПОТРЕБА КЛАСИЧНЕ АРТИЉЕРИЈЕ У АТОМСКОМ РАТУ

После Другог светског рата и после почетка увођења у опрему појединих страних армија атомског и ракетног наоружања веома често се постављало и расправљало питање улоге и значаја класичне артиљерије у једном будућем рату, као и питање да ли ће класична артиљерија претстављати основно ватрено средство и у случају кад се располаже атомским средствима. Мишљења се разликују понекад у мањој, понекад у знатно већој мери. По мишљењу једних, атомска средства служиће и у будућем рату као допуна класичној артиљерији и она сама нису у стању да битно утичу на исход рата. Други, опет, сматрају да ће улога атомских средстава у будућем рату бити несумњиво велика, али да и поред тога улога класичне артиљерије ниуколико неће бити умањена. Трећи сматрају да су атомска оружја одлучујућа борбена средства и да је класична артиљерија само допуна атомског наоружања. По неким гледиштима изнетим у страним војним часописима основни задатак класичне артиљерије је да заједно са пешадијом само створи услове за успешну употребу атомских средстава, односно да пешадија и артиљерија треба да присиле противника да се групише у толикој мери да на тај начин створи уносан циљ за атомско дејство.

Свакако није тако једноставно да се донесе потпуно одређен закључак у погледу улоге класичне артиљерије у атомском рату, јер су поједина гледишта одраз одређеног техничког нивоа наоружања одређене армије и гледања на значај и улогу појединих видова и родова оружаних снага. Једни су, наиме, мишљења да ће сувоземне снаге (пешадија и артиљерија) имати споредну улогу у будућем рату, да ће одлуку углавном донети атомско наоружање (дириговани пројектили, авиони са атомским бомбама итд.), други су мишљења да сувоземне снаге остају одлучујући чинилац итд.

При разматрању улоге класичне артиљерије у будућем рату треба водити рачуна и о наведеним моментима.

Да би се реалније изнела улога класичне артиљерије у будућем рату потребно је имати у виду, поред осталог, карактер будућег рата и врсту класичне артиљерије.

Познато је да ће основне карактеристике борбених дејстава у будућем рату бити: покретљивост, растреситост, брзина у концентрисању одговарајућих снага за извршење одређене борбене радње итд.

Пошто израз класична артиљерија може различито да се схвати, овде ће се под класичном артиљеријом сматрати сва класична артиљериска оруђа — лака, средња и тешка — и минобацачи, са класичном муницијом (неатомском). У класичну артиљерију овде не рачунамо артиљериске ракете — балистичке и дириговане.

Размотримо појединачно улогу сваке поједине врсте артиљерије у будућем рату.

ЛАКА АРТИЉЕРИЈА

Ова врста класичне артиљерије вероватно ће задржати свој значај јер задовољава неколико услова који ће бити одлучујући у будућем рату. Оруђа лаке артиљерије (до 105 мм) могу обично да се транспортују на више начина (коњском запрегом, камионима, на краћим отстојањима и људском снагом), могу лако да прате пешадију, за прелаз из маршевског у борбени распоред и обратно као и за отварање ватре потребно им је свега неколико минута, односно располажу и добром тактичком покретљивошћу (лако премештање на бојишту) и оперативном (брзо прегруписавање). Оперативна покретљивост тих оруђа, уколико нису моторизована или самоходна, може се ипак повећати превозењем камионима и сл. Нарочито је повољно што су у могућности да прате покретом (оруђима) пешадију готово на сваком земљишту и што за прелаз из маршевског у борбени распоред и обратно није потребно више од неколико минута. Оруђа лаке артиљерије редовно могу да се користе као пратећа оруђа, за дејство непосредним гађањем. На тај начин она су у могућности да изврше одређени задатак (неутралисање одређеног циља) за знатно краће (2—3 пута) време, и са 2—3 пута мањим утрошком муниције него при гађању са заклоњених ватрених положаја, а ако је потребно да се неки циљ уништи онда је овај однос још повољнији. Сем тога знатно је лакше организовати садејство артиљериских јединица које врше непосредно гађање са пешадским јединицама, него јединица које врше гађање са заклоњених ватрених положаја. Организација ватреног система је лакша и ефикаснија, тражена ватра се остварује у знатно краћем року па је, самим тим, и знатно ефикаснија (јер је правовремена). Оруђа се релативно лако заклањају и маскирају, те су и у том погледу подесна за праћење пешадије.

Оруђа 105 мм (хаубице), која такође спадају у лаку артиљерију (по сада важећој подели), су знатно непогоднија за праћење пешадије и непосредно гађање јер се транспортују камионима (не могу се транспортовати запрегом — сем изузетно, нити их је могућно покретати послугом). Њихов покрет је углавном везан за комуникације које су пролазне за камионе. Због релативно велике висине, оруђа претстављају лако уочљив циљ, уколико се налазе у првој борбеној линији (ако су одређена за непосредно гађање). Због тога ће и њихова употреба у будућем рату вероватно бити ограниченија него у прошлим ратовима.

Треба ипак напоменути да је број оруђа која се могу придати за непосредно гађање у извесној мери ограничен и да се ни у том погледу не сме претеривати јер би се покретљивост јединице довела у питање.

СРЕДЊА И ТЕШКА АРТИЉЕРИЈА

Улога оруђа средње артиљерије (преко 105 мм до 155 мм), а нарочито тешке артиљерије (преко 150 мм) вероватно ће бити знатно мања у будућем рату, него раније, а нека оруђа тешке артиљерије можда ће доживети судбину мерзера — да постепено нестану и буду замењена ракетама (ово нарочито важи за хаубице калибра преко 155 мм). Ова оруђа иако располажу добром оперативном покретљивошћу (могу брзо да се прегрупишу, јер се транспортују моторном вучом — обично тракторима) тактички су доста непокретна, јер се по бојишту могу да крећу само моторном вучом и везана су за комуникације. Слабост у погледу тактичке покретљивости је један од основних разлога што ова оруђа неће бити подесна за употребу у будућем рату чија је основна карактеристика баш покретљивост на бојишту и лако савлађивање природних препрека или препрека створених дејством атомског оружја. Ту слабост код оруђа средње и тешке артиљерије није могућно отклонити. Њима је за прелаз из маршевског у борбени поредак и обратно потребно дуже време него оруђима лаке артиљерије. Неким оруђима тешке артиљерије је за то потребно и преко 1 час (а толико је времена обично потребно и за избацивање нуклеарне гранате, после уочавања циља). Јасно је да оваква оруђа нису подесна или чак и не долазе у обзир за употребу у једном рату чија ће се дејства одликовати великом брзином извођења и у вези с тим честим променама ситуације, нарочито ако се поред њих располаже и атомским средствима. Покрет оруђа тешке артиљерије везан је за добре комуникације без већих кривина и нагиба, са dobrим мостовима и пропустима (тежина појединих оруђа тешке артиљерије креће се обично око 15 т). Оруђа се лако откривају на ватреном положају нарочито за време дејства те претстављају лако уочљив циљ.

Овде није било говора о оруђима тешке, евентуално и средње артиљерије која су подешена за избацивање атомских зрна. Оваквих оруђа ипак није потребно велик број (неке велике силе предвиђају два атомска топа као ојачање армије, док је раније у армији било по неколико пукова средње и тешке артиљерије).

САМОХОДНА АРТИЉЕРИЈА

Мада самоходну артиљерију неки не сматрају класичном артиљеријом у ужем смислу те речи, о њој ће ипак овде бити говора као о делу класичне артиљерије.

Значај ове артиљерије вероватно неће бити ни у будућем рату мањи него што је био у прошлом, због тога што њене особине, а по-

себно тактичка покретљивост, омогућавају да се ефикасно употреби и у будућем рату, нарочито у саставу оклопних јединица и у борби против оклопних борбених средстава.

Потребно је ипак нагласити да су само лака и нека средња самоходна артиљериска оруђа подесна за употребу у будућем рату и да вероватно неће бити потребе за израдом тешких самоходних артиљериских оруђа, посебно не тешких хаубица, иако има мишљења међу страним војним писцима да сва артиљериска оруђа треба да буду самоходна. Сем тога, она нису ефикасна за гађање са заклоњених ватрених положаја па и због тога се тежи калибри и нису појавили у масовнијем обиму.

ПРОТИВОКЛОПНА АРТИЉЕРИЈА

Ова артиљерија ће вероватно имати значајну улогу и у будућем рату, јер ће број оклопних јединица у свим армијама бити већи него у прошлом рату. С обзиром на побољшање квалитета тенкова, противоклопна оруђа мањих калибара (испод 75 мм) вероватно ће бити избачена из наоружања. Оруђа калибра преко 100 мм због својих тактичко-техничких особина (велике тежине, слабе тактичке покретљивости) такође не би била нарочито подесна (уколико нису самоходна). Као противоклопна средства знатно се користе реактивни бацачи (бестрзајна оруђа итд.) који због своје релативно мале тежине могу да се употребе на сваком земљишту, а њихово дејство на тенкове је доста ефикасно, тако да ти бацачи у извесној мери потискују противоклопне топове из наоружања (мада не могу у потпуности да их замене, јер противоклопни топови имају већи брисани користан домет).

Ипак изгледа да ни противоклопни топови, уколико нису самоходни, неће имати значај као досада због карактера борбених дејстава у будућем рату (покретна дејства, честе промене ситуације које захтевају често мењање положаја — премештање, а за време премештања противоклопна оруђа не могу да дејствују, итд.).

МИНОБАЧАЧИ

Због мале тежине и самим тим велике покретљивости на бојишту, због мале силуете, лаког заклањања и тешког откривања на ватреним положајима, минобацачи ће у будућем рату имати велику примену. Они су у стању да прате пешадију на сваком земљишту (нарочито минобацачи до 120 мм).

Ракетни минобацачи (типа „Каћуша“) у стању су да обезбеде масовну ватру на одређеној просторији — у циљу, да се брзо групишу и после извршеног задатка да брзо заузму растресит распоред. Њихова слаба страна је релативно мали домет.

МОГУЋНОСТИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ЗАДАТКА

У неким чланцима код нас изнето је гледиште да ће класична артиљерија и у будућем атомском рату извршавати исте задатке као и у прошлим ратовима, да ће за успешан напад на солидније организовану одбрану бити потребно поред атомских средстава, да се групише чак и 80—100 оруђа класичне артиљерије на километар фронта, да се и у будућем рату не може ићи на неко велико смањење броја артиљериских оруђа ни у условима кад би сва артиљериска оруђа па и минобацачи били у стању да користе атомску муницију, итд.

Оваква гледишта заснована су можда на чињеници да и код извесних страних армија није дошло до осетнијег смањивања броја артиљериских оруђа у формацијама појединих јединица нити до осетнијег смањења броја задатака које класична артиљерија треба да решава.

Без обзира на евентуално још велик број артиљериских оруђа у саставу, например, дивизија, пукова итд. и што није осетније смањен број задатака које ће класична артиљерија решавати и у будућем рату (а који су готово исти по броју као и у прошлим ратовима), изгледа да ће могућности за извршење тих задатака бити нешто друкчије.

Да поменемо само неке од тих задатака и обим у коме су они извршавани раније и како се очекује да ће бити извршавани убудуће.

Контрабатирање је раније био један од основних задатака артиљерије, и често га је извршавала она сама а понекад уз помоћ авијације на већој дубини. Овај задатак артиљерија је могла да извршава због тога што је домет оруђа једне и друге противничке стране био такав да је артиљерија једне стране могла да неутралише артиљерију друге (противничке) стране. Рачунало се само да је потребно обезбедити надмоћност у артиљерији за контрабатирање (на пример, у односу 3 : 1) па да се са доста сигурности обезбеди да сопствена пешадија готово сасвим избегне губитке (дејство) од непријатељске артиљерије.

Распоред артиљерије у нападу и одбрани био је по правилу на дубини до 8 км од предњег краја (од линије фронта), тако да се и нападачева и браниочева артиљерија налазила на просторији која није прелазила дубину од 15 км.

При томе су се артиљериске групе (које су имале најтежа оруђа) у нападу распоређивале на дубини највише 5—7 км од предњег краја (код неких армија та дубина је била сведена на 4 км од предњег краја). У одбрани дубина распореда артиљериских група није била већа од 6—8 км. А како је домет оруђа која су се употребљавала за контрабатирање био 15—25 км, то је целокупна артиљерија једне (противничке) стране могла да дође под удар артиљерије друге (противничке) стране.

У будућем рату (атомском), класична артиљерија неће више опште бити у могућности да ефикасно заштити своју пешадију од дејства непријатељске артиљерије.

Прво, због тога што ће ван домета класичне артиљерије остати сви уређаји за избацавање ракета, слободних (балистичких) и вођених (диригованих). Домет тих ракета је већи од домета класичне артиљерије и износи од 30 км па навише, тако да класична артиљерија није у могућности да с њима води успешну борбу. Поједине од њих већ се налазе у наоружању армије, корпуса па и дивизија (у неким земљама).

Друго, и због тога што класична артиљерија неће бити у могућности да под своју ватру стави ни сву класичну артиљерију противника. Ово из разлога што је борбени поредак јединица у атомским условима знатно дубљи него што је био у класичним условима. Док је раније просторија на којој се распоређивала артиљерија обеју страна била, као што је речено, по правилу, дубине до 15 км, у новим условима њена дубина ће, због потребе растреситости, износити знатно више па и преко 25 км. С обзиром на то да ће у будућем рату дубина одбране појединих јединица бити знатно већа, да ће се једновремено поседати већи број положаја по дубини, да први положаји обично неће бити и главни, него да ће се главни отпор пружати негде у дубину, то ће и распоред артиљерије претрпети измене. Највећи део артиљерије биће распоређен тако да буде у могућности да учествује у одбрани положаја на коме ће се пружати главни отпор. Пошто ће тај положај обично бити у дубини одбране, и пошто се претпоставља да се артиљерија која учествује у његовој одбрани треба да размести до дубине од 10 км позади њега (због потребе растреситости), очевидно је да ће се део артиљерије браниоца налазити и преко 15 км иза предњег краја. Како ће у исто време и нападачева артиљерија бити дубље ешелонирана (него у прошлим ратовима), чак и до дубине од 10—12 км долази се до закључка да ће артиљерија једне стране тешко моћи да стави под ватру целокупну артиљерију противничке стране. У таквим ситуацијама артиљерија за контрабатирање морала би да се налази близу својих предњих пешадиских делова да би, евентуално, могла да под својом ватром држи најудаљеније противничке батерије (које могу да буду и преко 15 км далеко од својих предњих пешадиских делова). Привлачење тежих артиљерских оруђа за контрабатирање близу сопствених предњих делова — са циљем да би се ставиле под ватру најудаљеније непријатељске батерије — било би тактички нецелисходно (односно ова оруђа се по правилу постављају на већој дубини позади сопствених трупа) и због тога најудаљеније непријатељске батерије остају ван домета артиљерије за контрабатирање.

Трећи разлог, због кога је знатно отежано извођење контрабатирања класичном артиљеријом у атомским условима, је тешкоћа у постизању надмоћности у артиљерији за контрабатирање. Нападач би по правилу требало да има 2—3 пута више артиљерије за контрабатирање да би могао да неутралише браниочеву артиљерију, а мо-

гућности за привлачење и груписање већег броја артиљериских јединица (чак ако се њима и располаже и ако су неангажоване), доста су ограничене због потребе растреситости. Једино ако се за дужи период (који може да износи неколико часова, а понекад можда и дана) занемаре опасности од непријатељског атомског дејства могућно је остварити одговарајућу надмоћност у артиљерији.

Поред тога, постоје и друге тешкоће које отежавају успешно извођење контрабатирања — као тешкоће у осматрању на већим даљинама, често мењање ватрених положаја од стране непријатељске артиљерије, растреситији распоред и солидније инжињериско утврђивање ватрених положаја него у ранијим ратовима итд.

Противоклопна одбрана. Овај задатак је такође углавном извршавала артиљерија, или сама, или заједно са тенковима, инжињеријом итд. За противоклопну одбрану артиљерија је примењивала:

— ватрене ударе по тенковима у полазним рејонима и на полазном положају;

— покретну запречну ватру по тенковима који су кретали у напад;

— непосредно гађање тенкова појединим противоклопним оруђима;

— непосредно гађање тенкова и осталом артиљеријом (кад је она угрожена на својим ватреним положајима дејством тенкова).

За извршење прва два задатка (од горе набројених) употребљава се артиљерија калибра преко 105 мм, а нормално се сматрало да је за успешно дејство по тенковима у полазном рејону и на полазном положају потребно располагати са довољно оружја калибра 122—155 мм.

Пошто су ранији услови за груписање артиљерије ипак били нешто повољнији то се морао привући потребан број оруђа средње артиљерије (ако се њоме располагало) и за извршење поменутих задатака.

У будућем рату изгледа да ће извршење ова два задатка (дејство по тенковима у полазном рејону и на полазном положају и извођење покретне запречне ватре) бити теже остварљиво због немогућности груписања одговарајућег броја артиљериских оруђа. За извршење покретне запречне ватре на фронту од 1 км било је, на пример, потребно располагати са 60 оруђа калибра 122 мм, односно 15 батерија средње артиљерије. То би било знатно више артиљерије него што би се могло поставити ако се води рачуна о принципу растреситости, и пошто је покретну запречну ватру изводила углавном браниочева артиљерија, вероватно је да бранилац не може себи дозволити да занемари опасност од атомског дејства.

Према томе, артиљерија ће бити у могућности да убудуће води ефикасну борбу са тенковима само непосредним гађањем. Па и овде ће њена улога вероватно бити нешто мања, јер се данас за борбу против тенкова ефикасно могу користити, знатно више него раније, и пешадиска противтенковска средства (ручни бацачи). Сем тога, мало је вероватно да ће се за борбу против тенкова организовати против-

тенковски чворови јачег састава, који су у прошлом рату били редовна појава (бар код извесног броја земаља).

Пробој солидно организоване одбране. У ранијим ратовима било је могућно артиљериском ватром неутралисати и разбити и најјаче организовану одбрану (изузимајући, наравно, стално утврђене линије какве су биле Мажино линија и сл.). За пробој солидно организоване одбране и утврђеног рејона било је неопходно да се располаже са неколико стотина оруђа на километар фронта и да артиљериска припрема траје неколико сати. Тако је, на пример, за пробој утврђеног рејона било потребно да се рушење утврђених објеката врши 1—2 дана пре почетка напада, а артиљериска припрема је још трајала 2—3 часа; артиљериска подршка јуриша се изводила у том случају двојним или чак тројним ватреним валом итд.

Јасно је да класична артиљерија нема услова за извршење таквих задатака у будућем рату, јер је неостварљиво да се групише толико артиљерије и за тако дуго време. Вероватно је да ће се у будућем рату ређе наилазити на тако солидно организовану одбрану као у прошлим ратовима, али уколико се наиђе класична артиљерија ће пред њом бити углавном немоћна (јер неће моћи да оствари потребну засићеност на километар фронта, због опасности од противничких атомских средстава).

За извршење таквих задатака биће неопходно да се располаже атомским средствима, а класична артиљерија ће претстављати само њихову допуну.

Могао би се навести и низ других задатака које класична артиљерија неће моћи тако успешно извршити као раније, као на пример:

- спречавање прикупљања непријатељских снага у рејонима концентрације и полазним рејонима (због недовољног домета);
- ометање непријатељевог саобраћаја и снабдевања (дејством по саобраћајним чворовима и базама снабдевања);
- неутралисање система командовања итд.

Велик део тих задатака извршаваће се или другим средствима (атомским, ракетном артиљеријом, евентуално авијацијом) или ће за њихово извршавање морати да се примењују посебни поступци (на пример, дејствима у непријатељевој позадини која би изводили остављене — убачене јединице и диверзанти могли би да се у знатној мери изврше задаци које је раније извршавала артиљерија).

Иако је број задатака које је артиљерија извршавала у ранијим ратовима остао углавном исти, чак се можда и повећао због појаве нових борбених средстава и уређаја које би требало неутралисати, иако ће артиљерија и убудуће извршавати задатке подршке дејства пешадије и других родова ватром, борбе против тенкова итд., учешће класичне артиљерије у извршавању тих задатака биће знатно мање, а неке од њих ће артиљерија моћи само изузетно и у незадовољавајућем обиму да извршава.

ГУСТИНА И ГРУПИСАЊЕ АРТИЉЕРИЈЕ

У будућем рату густина артиљериских оруђа на 1 км фронта вероватно ће бити неупоредиво мања него у прошлим ратовима.

Поред чинилаца који су досада утицали на густину и груписање артиљерије (количина расположиве артиљерије, број и обим задатака које је требало извршити, вид тактичке радње — напад, одбрана итд.) у будућем рату имаће велик значај, па чак и пресудну улогу, нови чиниоци као што су: растреситост, брзина, еластичност итд. (поред појаве нових борбених средстава).

Нарочито одлучујућу улогу у том погледу имаће чинилац „растреситост“.

С обзиром да је појава атомског оружја наметнула потребу да борбени поредак јединица буде такав да се уништењу дејством једне атомске бомбе (од 20 КТ) не изложи више од једне батерије — чете (код неких се већ говори о два вода као уносном атомском циљу, додуше за мање атомске бомбе), то се на одређеној просторији може разместити само тачно одређен број јединица (уколико се намерно не иде на ризик). Да би се обезбедило да успешном зоном дејства једне атомске бомбе не буде захваћено више од једне батерије — чете, узима се да је неопходно да батерије — чете буду једна од друге удаљене 1,5 — 3 км (зависно од степена инжињерског уређења положаја). Ако узмемо ову нижу норму од 1,5 км која омогућава гушћи распоред, онда би се на једној просторији ширине, на пример, 5 км а дубине 10 км могло разместити 25—35 јединица величине батерије — чете, без опасности да једном „А“ бомбом буде уништено више од једне јединице (претпоставља се да су јединице у рововима — заклоњене). Ако се претпостави да пешадиска дивизија врши напад, рецимо, на фронту од 5 км онда би на дубини од 10 км могла да развије само горњи број (25—35) јединица. Пошто дивизија, на пример, типа „Pentomic“ има у свом формациском саставу више од 35 јединица величине чете — батерије, долази се до закључка да дивизија не би могла да прими никаква ојачања у артиљерији и другим средствима (чак и кад би јој се придала), и да једва може некако да распореди своје формациске јединице ако напада на тако уском фронту, а да оне не буду сувише густо распоређене иако би у том случају било око 2 пута више јединица на тој просторији него што би норма — од 1,5 км растојања — то дозвољавала). Ако би се начело растреситости доследно спровело — а за пренебрегавање тог начела нема реалних основа — онда би се на км фронта могло рачунати на свега коју десетину оруђа. Као што је већ познато на просторији дубине око 10 км распоређује се не само артиљерија него и пешадиски и делови других родова (инжињерија, оклопне јединице, ПАА, позадинске јединице) који такође треба да буду заштићени од атомског дејства. Ако је фронт напада дивизије ужи (око 5 км) онда се може рачунати са густином од свега око 2 батерије на км фронта (јер само толико има „слободних“ места) пошто се поред, рецимо, 9 батерија дивизијске артиљерије на тој просторији

(5 × 10 км) треба да смести још преко 50 јединица величине чете (пешадиске чете, инжињерске, оклопне, самоходне, противоклопне, противавионске и позадинске јединице). Ако би фронт напада дивизије био повећан на 15 км онда би се могле разместити формациске јединице дивизије и још до 32 батерије под условом да се број пешадиских и јединица осталих родова не повећава (што је мало вероватно). Са већ раније распоређених 9 батерија то би износило око 40 батерија на 15 км, односно око 3 батерије на 1 км фронта. Преко тог броја од 3 батерије на 1 км не би се могло рачунати ако се жели да јединице буду заштићене од атомског дејства.

Ово све је рачунао под претпоставком да је земљиште равно и да је могућан идеалан геометриски распоред. С обзиром да ће земљишни услови чешће отежавати него олакшавати распоред јединица, јер ће бити делова земљишта где оне неће моћи да се постављају (кршевито, мочварно, потпуно откривено земљиште), то је горњи број максимум.

Сем тога ово је прорачун за јединице у нападу кад су оне у заклонима — рововима. Како јединице у нападу неће у савременим условима имати много времена за укопавање, то горњу норму од 1,5 км растојања треба често и повећати.

Из предњег излагања се види да се у будућем рату може рачунати са густином од 10—20 оруђа са заклоњених ватрених положаја на километар фронта.

Број оруђа за непосредно гађање у јединицама такође је ограничен и не може се придавањем неограничено повећавати (у циљу повећавања опште густине артиљерије). Овај број је у зависности од броја циљева који се очекују пред фронтом одређене јединице. Поред тога он је ограничен могућношћу осматрања погодака пред фронтом јединице. Могућности осматрања своде број оруђа која могу једновремено непосредно да дејствују на фронту од 1 км на 10 оруђа. Уколико се циљеви који се гађају налазе на нагибу и у неколико степенстих линија (а број циљева је већи од 10 на км фронта) онда би могло да дејствује и више од 10 оруђа једновремено, јер у том случају погоци једног оруђа не би сметали гађању (не би залазили у простор растурања зрна) другог оруђа.

Број минобацача који се придаје јединицама такође је у извесној мери ограничен слично као и оруђа за непосредно гађање.

Груписањем ракетних минобацача (типа „Каћуша“) могла би се густина артиљерије повећати на задовољавајући ниво. Међутим употреба тих минобацача и у прошлим ратовима била је доста ограничена, нарочито у погледу времена. Њихова ватра наине била је врло краткотрајна. После избачене једне салве, или највише 2—3 салве, ти минобацачи су обично напуштали ватрене положаје и склањали се јер је ватра непријатељске и артиљерије и авијације била одмах усмерена на њих, чим су се открили својим дејством. У будућем рату ови минобацачи би у још већој мери постали мета дејства разних борбених средстава.

Узимајући све у обзир долази се до закључка да густина артиљерије на километар фронта обично неће прелазити број од 20—30 оруђа (рачунајући и оруђа за непосредно гађање и минобацаче), и да би се 80—100 оруђа на 1 км фронта могло груписати једино у случају да се потпуно запостави опасност од непријатељских атомских средстава.

Нарочито је карактеристично да ће се у великој мери смањити број оруђа која би дејствовала са заклоњених ватрених положаја, а да ће се број оруђа за непосредно гађање можда и повећавати (поготово лаких и бестрзајних).

Дивизија ће, према томе, у будућем рату и у нападу и у одбрани вероватно дејствовати углавном без или са незнатним ојачањима у артиљерији или ће нападе вршити на нешто ширем фронту, што би јој омогућило да буде ојачана са нешто више артиљерије. Ако би се стриктно поштовао принцип растреситости онда би могло да буде и таквих ситуација кад би нападачу тешко било да оствари надмоћност у артиљерији над браниоцем. Ако, би, на пример, бранилац посео дивизијом фронт од 10 км, онда би број јединица које би нападач могао да развије на том фронту могао да буде отприлике исти као и број браниочевих јединица, и однос снага никако не би могао да буде, рецимо, 3 : 1 (јер на 10 км фронта и на дубини од 10 км могу само да се сместе јединице једне дивизије без икаквих ојачања). Тако се долази до неког геометриског распореда где је број јединица које могу да се ангажују у борби строго ограничен величином просторије.

Као последица тога вероватно ће бити знатно слабији састав артиљериских група. Јаче артиљериске групе (преко 2—3 дивизиона) вероватно ће бити ретко образоване и због тога што би сасређивање ватре такве групе било знатно отежано (крајње батерије би биле најмање 3 км једна од друге, а обично и више).

У нападу ће у дивизији вероватно бити образована дивизиска артиљериска група јачине 1—2 дивизиона и, евентуално код пука на тежишту, пуковска артиљериска група. Остатак артиљерије ће се обично придавати јединицама, нарочито онима које дејствују на одвојеним правцима, затим при ноћним дејствима итд. што би било у складу са принципима осамостаљавања јединица. Групе јачег састава не би имале где да се распореде.

При ноћним дејствима код пукова не би се образовала никаква група него би се артиљерија придавала потчињеним јединицама, а у дивизиској артиљериској групи би се оставио само дивизион; понекад се можда не би образовала ни дивизиска артиљериска група.

Слично као у ноћним дејствима поступило би се и у неким другим борбеним ситуацијама (при гоњењу, извлачењу, дејствима у шуми, у планини, на красу итд.).

У одбрани би требало извршити слично груписање као и у нападу само би групе вероватно биле слабије. Тако би у дивизиској артиљериској групи било довољно да се задржи један дивизион. Код пука на тежишту могла би се образовати група, а на помоћном правцу

артиљерију би требало придати. У одбрани ће вероватно део артиљерије морати да поседне положаје у већој дубини тако да неће бити у стању да учествује у одбрани првог положаја. Ово из разлога што се мора претпоставити да артиљерија одређена за одбрану првог положаја неће можда бити у стању да се правовремено премести на наредне ватрене положаје. Вероватно је да ће један део артиљерије остајати у артиљериској резерви чешће него раније, јер ће се и дејства изводити, ситуације бити често нејасне итд.

Задачи свих артиљериских група вероватно би били слични, јер би све групе могле да се користе за гађање циљева само на ограниченој дубини. Све артиљериске јединице имале би основни задатак неутралисање непријатељске пешадије и тенкова, односно гађање оних циљева који непосредно утичу на дејства сопствених снага. Сви остали циљеви који су нешто дубље (резерве, артиљерија, позадинске установе, рејони прикупљања итд.) морали би се на неки други начин неутралисати.

Тврдње да ће и убудуће морати да се групише 80—100 оруђа на километар фронта, чак и поред тога што се располаже атомским средствима (иако једна атомска бомба од 20 КТ може, према неким подацима, да замени 100—250 класичних оруђа), тешко могу да се оправдају. С једне стране није сасвим јасно шта би могло да се очекује од 80—100 оруђа на 1 км фронта. Да ли би та артиљерија била у могућности да, на пример, разбије непријатељску солидно организовану одбрану? Сматрамо да је овај број оруђа недовољан за такав задатак. За тај задатак би требало и преко 150 оруђа на 1 км фронта. Ако се сматра да је тај број довољан да би могао да се изврши у потпуности задатак контрабатирања, мислимо да и то не би било у потпуности могућно — углавном због релативно малог домета класичне артиљерије. Јасно је да би та оруђа била у могућности да за краће време неутралишу непријатељску живу силу (него ако имамо 20—30 оруђа на 1 километар фронта), али је питање како сместити 20—25 батерија на километар фронта, а да се оне не изложе уништењу од стране браниочевих атомских средстава. Можда се претпоставља да би овако густо груписана артиљерија могла да се заштити сопственом авијацијом, ракетном артиљеријом итд. Међутим нема ефикасне одбране од напада ракета, сем неутралисања њихових уређаја за лансирање, и довољно је да браниоцу остане могућност да избаци само неколико атомских зрна — бомби, па да нападачеве тако густо груписане снаге претрпе губитке у обиму који би им онемогућио извршавање задатка.

Оволики број оруђа (80—100) могао би да се групише ако би се као јединица која би могла да буде уништена једном атомском бомбом предвидео дивизион (уместо батерије).

Вероватно је да ће се при нападу понекад морати да занемари чинилац сигурности јединица и да се јединице групишу гушће него што би требало, али ће нападач настојати да такво груписање буде што краткотрајније и да не прелази више од 30 минута до 1 часа — колико би браниоцу било (према садашњим подацима) потребно да

уочи циљ и изврши атомски удар по њему. При томе је потребно имати на уму да се обично предвиђа око 30 минута до 1 час времена само за припреме артиљерије за отварање ватре и то од момента кад су оруђа већ изишла на ватрене положаје па до отварања ватре (време потребно за нишањење, образовање снопа, проверу, извештавање итд.). Ако се томе дода и време потребно, на пример, за извршење артиљериске припреме напада, онда се долази до закључка да би бављење артиљерије на једном ватреном положају било најмање 1 сат, а обично и знатно дуже (притом би она била и инжињериски недовољно обезбеђена).

Ипак је највероватније да ће се напад већих размера и напад дању на браниоца који располаже атомским средствима обично предузимати уз подршку атомских средстава, а да ће класична артиљерија бити само као допуна.

Ако се у целини размотри улога класичне артиљерије у будућем атомском рату изгледа да не би био неправилан закључак да ће њена улога бити знатно мања него у прошлом рату. Нарочито ће бити смањена улога средње и тешке артиљерије (а делимично и оруђа 105 мм), односно оних артиљериских оруђа која су претстављала основу при образовању артиљериских група. Пошто ове групе неће моћи да буду такве јачине као што су биле у прошлом рату односно пошто на километар фронта неће моћи да се групише велики број артиљериских оруђа (јер би то претстављало сувише уносан циљ за непријатељева атомска средства), то ће и потреба за количином ове артиљерије бити смањена.

Вероватно је, даље, да ниједна велика земља неће сматрати да ће класична артиљерија и у будућем рату бити „бог рата“ као што је било гледишта у прошлом рату.

Сигурно је такође да нико не намерава да формира тако крупне артиљериске јединице — на пример артиљериске дивизије — какве су постојале у прошлом рату нити да при нападу групише 300—400 оруђа на километар фронта.

Класична артиљерија више неће бити у могућности да на пример, својом ватром у толикој мери растроји непријатеља да би тиме обезбедила да пешадија и тенкови без већих губитака разбију солидно организовану одбрану, као што је то био случај раније. И то не због тога што њене техничке могућности нису такве да не би то дозвољавале, него због тога што тактички не би било целисходно груписање тако великог броја артиљериских оруђа на малом простору и за дуже време (артиљериска припрема на инжињериски солидно организоване положаје требало би да траје вероватно и неколико сати). Уосталом од класичне артиљерије нико то вероватно неће ни очекивати ни захтевати.

У армијама где је артиљерија сматрана „богом рата“ наравно да ће њена улога и значај да претрпе веће промене, него у оним земљама где јој се ипак није придавао толики значај.

У армијама малих земаља улога артиљерије неће се у толикој мери смањити као у армијама великих земаља. Ово због тога што јој ни раније у малим земљама није придавана тако велика улога и што је у малим армијама и раније развијана углавном лака артиљерија која ће у будућем рату, па био он и атомски, вероватно имати исто такво место као и раније. Средња и тешка артиљерија у малим армијама ни раније нису биле многобројне, а у новим условима та артиљерија ће имати све мању примену.

У малим армијама може чак да буде и случајева да, услед специфичних услова, класична артиљерија буде још значајнији чинилац него у прошлом рату, јер ће можда она бити једино средство подршке пешадији (на пример, при ноћним дејствима и дејствима на слабије пролазном земљишту — где се од авијације и тенкова не може очекивати ефикаснија подршка, делом због недовољног броја тих средстава подршке, а делом због немогућности њиховог дејства на помнутом земљишту и у свим условима). Но и у тим, специфичним условима улога средње и тешке артиљерије ће у сваком случају бити мања.

Изгледа да је најприхватљивије оно гледиште по коме ће класична артиљерија претстављати само допуну атомског наоружања, без обзира на то што атомског наоружања неће можда бити у већим количинама.

Да је значај који се класичној артиљерији придаје у будућем рату мањи него раније показује можда и чињеница, што се у армијама великих земаља велик број калибара, изгледа, више не производи и што се од усавршавања класичне артиљерије нешто нарочито не очекује. Од нових оруђа која су се појавила после Другог светског рата углавном се ради само о онима која се предвиђају за коришћење атомских зрна.

Било би уосталом мало и нелогично очекивати да сва класична оруђа задрже исти значај и у будућем рату. Развој ратне технике, поготово оваквим вртоглавим темпом какав је данас, и појава нових врста наоружања, морају неминовно довести до застаревања извесних врста оруђа и до њихове замене новијим и савршенијим врстама или до смањивања њихове улоге и значаја у будућности.
